

۳

عاشقانه‌ها

وامق و عذرا

مؤلف: محمد صادق نامی اصفهانی

نگاهی به روایت ابوالقاسم عنصری

برگردان: دکتر زینب افضلی

نظارت: سیده زیبا بهروز

سرشناسه: افضل، زینب، ۱۳۶۱-

عنوان و نام پدیدآور: واقع و عذرا / به نثر روان فارسی / میرزا محمد صادق
نامی اصفهانی / برگردان به نثر زینب افضل؛

مشخصات نشر: تهران: گروه مطالعات اندیشه و زبان آریا، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۶۸ ص: ۱۴/۵-۲۱/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۷۸-۵۷-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: داستان‌های فارسی — قرن ۱۴

موضوع: 20th century -- Persian fiction

رده بندی کنگره: ۱۳۹۱: ۲/۱۵۵۳/ PIRAT۳۴

رده بندی دیوبی: ۶۲/۳۸۸

شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۶۵۰۶۰

انتشارات گروه مطالعات اندیشه و زبان (آریا)

واقع و عذرا

عاشقانه‌ها (۳)

نویسنده: میرزا محمد صادق نا، اصفهانی

با نگاهی: س. ا. حاسم عنصری

برگردان به نثر: مدمه: زینب افضل

نظارت علمی: دکتر سیده زهرا بهروز

طرح جلد: سید ایمان آریا

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶- نویسنده چاپ: ا. ا.

شمارگان: ۱۱۰۰

قیمت: ۱۲۵۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۷۸-۵۷-۴

تلفن: ۸۸۷۰۰۵۹۶-۸۸۵۵۰۴۰۲

andishevarzan.info@yahoo.com

ارتباط با مشتریان: ۰۹۱۳۳۶۱۷۷۵۳

telegram.me/cafenovel

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست عناوین و ریزقضایای وامق و عذرا

سخن ناشر / ۹

پیشگفتار / ۱۱

مقدمه‌ی مصحح و بازگردان / ۱۵

توحید / ۱۹

مناجات / ۲۱

در تشریف حضرت خیرالمرسلین / ۲۳

سب و علم کتاب / ۲۵

آغاز داستان وامق و عذرا و حکایت حسن وامق / ۲۹

عزیمت وامق به صحرا به جهت شکار و افتادن به دام عذرای زیبا عذار / ۳۱

دلیری وامق با عذرا و گستاخی او با هاشمی داریا / ۳۸

اعراض کردن وامق از عذرا و سخنان گله‌آمیز بر زبان آوردن / ۴۱

پشیمانی عذرا از عتاب کردن با وامق و زاری نمودن آرزویشون / ۴۵

بی‌قراری وامق در فراق عذرا و بعضی مقالات حسرت‌افزا / ۴۸

رفتن وامق بار دوم به شکار و دیدن عذرای سمن عذار / ۵۱

شوریده شدن وامق از عشق و گرفتار شدن وامق به لشکر مصر و شام / ۵۷

خبردار شدن عذرا از گرفتاری وامق و زاری نمودن از فراق / ۶۳

رفتن سلمی دخت شاه به سیر باغ و دیدن وامق را و ... / ۶۷

برگشتن سلمی از باغ و زاری نمودن او از فراق و ... / ۷۴

رفتن دایه پیش وامق، اظهار نمودن عشق سلمی را به وامق و... / ۸۲

ناامیدگشتن دایه از وامق و اظهار کردن عشق سلمی را به نزد مادرش / ۸۷

غضبناک شدن مادر پیش دختر و رفتن بر نزد شاه به چاره‌جویی / ۹۰

دادن شاه مصر سلمی را به وامق و عروسی کردن ایشان / ۹۴

خبردار شدن عذرا از گرفتن وامق سلمی را؛ زاری نمودن و نامه نوشتن / ۹۹

جواب نامه نوشتن وامق به عذراى سمن‌عذار / ۱۰۳

نامه نوشتن پدر وامق به شاه مصر، مرخص نمودن شاه وامق را با سلمی / ۱۰۶

داخل شدن وامق و سلمی با سایر یاران دلربا به دریا و غرق شدن / ۱۱۰

مستجاب شدن دعای وامق و رسیدن او به جزیره‌ی پریان با صد ابتلا / ۱۱۵

جلسه آراستن بار دیگر بر روی وامق و مقدمه‌ی آن / ۱۲۰

در خواست دیدن وامق روی عذرا را و بی‌قراری او / ۱۲۲

فراری شدن وامق از کلمه‌ی یمن و دست به گریبان شدن با محنت / ۱۲۴

چند کلمه در زیبایی دست به شاه یمن و واستگاری پادشاه عجم / ۱۲۵

فرستادن پادشاه عجم به خواستگار دختر شاه یمن و مقدمه‌ی آن / ۱۲۷

برگشتن پیک شاه عجم از یمن / ۱۳۰

رسیدن پیک عجم به یمن و خبردار شدن شاه یمن از نامه‌ی شاه عجم / ۱۳۲

رسیدن نامه به پادشاه عجم و لشکر آراستن آن چو شب عجم / ۱۳۳

نامه‌ی عذرا به وامق و آگاهی یافتن آن دو یار از هم / ۱۳۶

رسیدن وامق زار به وطن و نادیدن پدر و یاران و عذراى گل‌عذار / ۱۳۸

رسیدن وامق و عذرا به هم در دفعه‌ی آخر و سوختن آن دو یار موافق / ۱۴۱

در خاتمه کتاب وامق و عذرا گوید / ۱۴۷

کتابنامه / ۱۵۷

سخن ناشر

آثار منظوم ادبیات کهن فارسی هم‌چون آینه‌ی تمام‌نمای فرهنگ ناب انسانی، وجدانی و الهی مردمان ایران، همواره سرشار از جذابیت شنیدن و روایت‌خوانی بوده است و بزرگانی چون فردوسی، مولانا جلال‌الدین محمد بلخی، نظامی گنجوی، عطار نیشابوری و دیگران در آثار خود چشمه‌های فیاض این نگاه را بازآفرینی کرده‌اند و با ظرافت و شیرینی سخن زبان فارسی بدان پرداخته‌اند. در واقع این ظرافت طبع و سخن‌سنجی بی‌طیر، در کنار روایت‌ها و حکایات عاشقانه و عارفانه، تلفیقی ماندگار و جذاب از «نشینی» فرم و محتوا را خلق کرده است.

ناشر با حفظ این اندیشه، در مجموعه حاضر برگردان آثار این بزرگان از نظم به نثر را تنها جهت روان‌خوانی و پیوستن مخاطب به اقیانوس پرگهر فرهنگ و ادب این سرزمین و البته امکان ترجمه‌ای سهل و به دور از تحریف به سایر زبان‌ها تدارک دیده است. در این مهم، بازنویسان متون کوشیده‌اند با توجه دقیق به کیفیت فرم و محتوا، نوعی از نثر را پدید آورند که هم برخوردار از

پیشگفتار

کتابی که پیش رو دارید از مجموعه شش نگارهای منظوم فارسی به نثر است که چند سالی است به پیشنهاد و همت آقای سینا مدیر کوشای گروه مطالعات اندیشه‌ورزان و با تلاش و ذوق و دانش کارکنان آثار اصلی به بازار و خانه‌ی دوستداران زبان و ادبیات فارسی راه یافته است. آثار باستان‌سازان و ابدال در تیمه‌ی دوم سال ۱۳۹۲ بود و در سال ۱۳۹۴ پایان یافت. همین‌جا و پیش از ادامه‌ی سخن، از دوست و هم‌درس مهربانم خانم دکتر رحمت‌زاده مردانی که موجب آشنایی من با این طرح شدند و کارکنان اندیشه‌ورزان و مدیر محترم و ویراستار گرامی اثر سرکار خانم دکتر بهروز برای عزمشان در این مجموعه و زحماتی که بر خود سهل کردند، قدردانی می‌کنم.

پس از خواندن دوباره‌ی مقدمه به ذکر چند مطلب مهم بسنده کردم و بسیاری از مطالب تخصصی را که اکنون به نظرم خارج از خواسته و حوصله‌ی مخاطب کتاب است، قلم گرفتم تا غرض ناشر و نگارنده نقض نشود. اما این غرض چیست؟ آماده کردن متنی خوشخوان به نثر از آثار ادبی زبان فارسی

برای غیر تحصیل‌کردگان رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه. انگیزه‌ی ما چیست؟ فراهم کردن گزینه‌های مطالعاتی متنوع‌تر برای جامعه‌ی کتابخوان. زیرا به باور نگارنده یکی از عوامل تشویق‌کننده به هر کاری وجود امکان انتخاب است. هر چه گزینه‌ها گوناگون‌تر باشند افراد بیشتری خواسته‌ی خود را می‌یابند و به جای سردرگمی و ناامیدی و دوری و احساس نادیده گرفته شدن به اندیشه و جست‌وجو و یافتن و علاقمندی و آشنایی می‌رسند. چرا این کتاب را به نثر نزدیک‌داند؟ چون داستانی عاشقانه را روایت می‌کند. اتفاقی گریزناپذیر که به گفته‌ی «مدی می» «افتد» و همه‌ی کارافتادگان در دل به درستی این ادعا گواهی می‌دهند. ادبیات، هنر به کارگیری زبان است، برای نمایش چشمگیر و تأثیرگذار اندیشه و احساس انسان. قصه‌ی عشق چنان‌که حافظ سروده است: از هر زبان «تاکت» است و هیچ‌گاه آدمی از شنیدن و خواندن و دیدن قصه‌های عاشقانه روی نگردانده است. اگر روزی رهگذری در پی برگزیدن کتابی ادبی برآمد و با این کتاب انتخابش است. نثر شده باشد بخشی از هدف من محقق شده است؛ و اگر پس از گذشتن و نگاهی گذرا به چند صفحه‌ی آن یادی و یاری در خاطرش چهره نمود آدمی ز عمر رفته در برابرش زنده شد. نیمی از خواسته‌ی من برآورده شده است. خوشا ز کتابی که به تمامی بخواند و لذت داستان را دریابد و اشک‌ها و لبخندها نشان دهد و دیگر نقش‌آفرینان ماجرا کند و با داروی هنر و ادبیات بر زخم‌های جان مرهمی نهد. ای خوش آن روز و خوشا به بار نشستن این نهال!

در بازگردان روایت «عنصری و نامی» از وامق و عذرا کوشیدم راهی میانه‌ی آسان‌یاب کردن معنا و پاس داشتن کهنگی واژگان و بازنمودن طراوت زبان شاعر برگزینم. امید که توانسته باشم و خوانندگان را خوش آید.

مقدمه

سعدی (م ۶۹۵ ه) و مرثیه (م ۶۱۲ ه) از داستان وامق و عذرا آگاه بوده و نام ایشان را در شعر خویش ذکر کرده‌اند. این نام‌ها در دیگر آثار ادبی در کنار دلدادگان پرآوازه‌ای چون یوسف و زلیخا، لیلی و مجنون، خسرو و شیرین به کار رفته است.

در دل معشوق جمله عاشق است

در دل عذرا همیشه وامق است

(سعدی)

کسی ملامت وامق کند به نادانی

حبیب من که ندیدست روی عذرا را

(سعدی)

سعدیا بارکش و یار فراموش مکن

مهر وامق به جفا کردن عذرا نرود

(سعدی)

نه وامقي چو من اندر جهان به دست آيد

اسیر قید محبت، نہ چون تو عذراپی

(سعدی)

دولتشاه سمرقندی در تذکره الشعراء گردآوری این داستان را در دوران انوشیروان (م ۵۷۹ م) و به دستور وی دانسته و افزوده است که عبدالله بن طاهر (۲۱۳ تا ۲۳۰ هـ)، امیر خراسان پس از دریافت نسخه‌ای از وامق و عذرا دستور داد آن را در آتش افکنند، چون نوشته‌ی مغان بود. نخستین فارسی‌نویس در دهی داستان به طبع و قلم ابوالقاسم حسن بن احمد عنصری بلخی (م ۱۰۱۱ هـ) پدید آمد. عنصری شاعر برجسته‌ی دربار محمود (م ۴۲۱ هـ ق) پسر دلاور خوارزمشاه غزنوی (م ۴۳۲ هـ) بود که جایگاه او نزد پادشاهان و ممدوحان و پادشاهانی که دریافت می‌کرد تا چند قرن بعد مورد رشک و اشاره‌ی دیگر شاعران بوده است. سوره‌ی وی تا چندی پیش در دست نبود و تنها ابیاتی پراکنده و نثری در داستان در کتب دیگر حاکی از وجود چنین اثری بود. تا اینکه به همت دلفسور مولوی محمد شفیع چند ورق از منظومه‌ی وامق و عذرا یافتند و آن را به عنوان مقوّا در ساخت جلد کتابی دیگر به کار رفته بود یافته و مراب شد وی، حاصل کشف خود را به همراه مقدمه‌ای مفصل و تحقیقات دیگر پژوهشگران در کتابی به چاپ رساند. در سال ۱۹۴۸ م هلموت ریتز برای نخستین بار به چاپ کتاب به اصل داستان وامق و عذرا یونانی است. پس از وی دو پژوهشگر آلمانی و آلمانی اعلام کردند که این قصه از داستان یونانی میتوخوس و پارتنوب گرفته شده است.^۱ ابوریحان بیرونی (۳۶۲-۴۴۰ هـ) نیز از ترجمه‌ی فارسی به عربی^۲ خود از کتاب وامق و عذرا نام برده است^۳ که در دست نیست و

ارجاعات:

۱. داستان وامق و عذرا و اصل یونانی آن، علی اشرف صادقی، نشر دانش، سال بیستم، زمستان ۱۳۸۲، شماره ۴: صص ۴-۱۶.
۲. بازنگری کارنامه‌ی بیرونی در زبانی فارسی، علی مصریان، نامه‌ی فرهنگستان، بهار ۱۳۸۴، شماره‌ی ۲۵: صص ۱۰۵-۱۲۰، ص ۳۰۰.
۳. مقام بیرونی در ادبیات، ذبیح الله صفا، پیام یوسف، تهران ۱۳۵۳، شماره‌ی ۵۹: صص ۳۰-۳۲، ص ۳۱.
۴. داستان وامق و عذرا و اصل یونانی آن، علی اشرف صادقی، نشر دانش، سال بیستم، زمستان ۱۳۸۲، شماره ۴: صص ۴-۱۶، ص ۴.
۵. مقایسه‌ی هفت روایت وامق و عذرا، حسن ذوالفقاری، ادب و زبان فارسی، دوره‌ی جدید، شماره‌ی ۲۶ (پیاپی ۲۳)، زمستان ۸۸، صص ۱۳۵-۱۶۴.

